

Posudek na habilitační spis

Autor: Silvie Válková

Habilitační práce: *Regulating Discourse: Compliments and Discourse Signposts (English-Czech Interface)* (2017)

Strukturovaný posudek

Věcná kritéria

Relevantnost tématu pro daný obor:

Habilitační práce Dr. Silvie Válkové *Regulating Discourse: Compliments and Discourse Signposts, English-Czech Interface* (2017) představuje významnou kontrastivní studii z oblasti diskurzní analýzy, pragmatiky a korpusové lingvistiky. Autorka v ní představuje výsledky výzkumu dvou samostatných studií, a to analýzy komplimentů a analýzy diskurzních ukazatelů. Obě studie jsou založeny na porovnání výsledků získaných z několika zdrojů zahrnujících dotazníky a korpusová data, která dokumentují používání zkoumaných jevů jak v angličtině, tak v češtině.

Přínos práce a srovnání s badatelským okolím domácím i zahraničním:

Velkým přínosem monografie je vytváření koncepčního rámce, v němž je zdvořilost provázána s neurčitostí a vágností a v němž se autorka snaží popsat síť jazykových prostředků, které regulují všechny tři součásti sémantického systému jazyka definovaného podle Hallidaye (1985). Souhlasím s autorkou, že na zdvořilost je třeba pohlížet jako na relační kategorii, která má různé stupně podobně jako vágnost a nepřímost. Toto pojetí totiž umožňuje chápat proces skládání poklon a jejich lingvistické realizace jako skalární pojmy pohybující se mezi upřímnými komplimenty a neupřímným lichocením a sjednocuje formálně heterogenní jednotky, tj. diskurzní ukazatele s různou realizační formou a diskurzní funkcí pod jeden střešní termín *discourse signposts*, který autorka zavádí. Oceňuji, že Dr. Válková zkoumá spíše vzájemné vztahy mezi diskurzními ukazateli než jednotlivé ukazatele, jak to činí mnozí jiní badatelé, protože tak nepochybně přispívá k funkční taxonomii komunikačně regulativních prostředků (*communicative regulative means* – např. Leech 1983).

Autorkou navržený teoretický rámec se zaměřuje na metodologii vyučování angličtiny a porovnání dvou typologicky vzdálených jazyků (angličtiny a češtiny). Dr. Válková správně upozorňuje na rozdílné jazykové prostředky a komunikační strategie, které jsou v tom kterém sociokulturním prostředí upřednostňovány, a vnímá komplimenty jako sociální mazivo, které

je výsledkem nikoli jednoho mluvního aktu, ale celé řady po sobě jdoucích mluvních aktů, jejichž výskyt sice není v interakci vyžadován, ale je řízen jistými principy spíše než pravidly. Za zmínku stojí navržené schéma konfigurace řady mluvních aktů, které mohou, ale nemusí, být vždy použity při skládání komplimentů. Ty jsou vnímány jako sociokulturní jevy, které mohou být ovlivněny např. pohlavím mluvčích, rozdíly v jejich sociálním postavení nebo ve vzdělání. Spolu s Verschuerenem (1999) autorka navrhuje tři klíčové pojmy, které je třeba brát v úvahu při výběru vyjadřovacích prostředků a strategií používaných během procesu skládání komplimentů. Jsou to variabilita, dojednávateľnost (*negotiability*) a přizpůsobivost. Do diskuse proto navrhuji, aby se vyjádřila k vztahu výše uvedených pojmů a uvedla konkrétní příklady z obou srovnávaných jazyků. Dále upozorňuji, že při porovnávání vlastních výsledků s výsledky bádání jiných autorů (např. na str. 108) není jasné uvedeno, kdy proběhlo autorčino dotazníkové šetření, a vyvstává proto otázka relevantnosti uvedených porovnání. K této otázce je rovněž třeba se v diskusi vyjádřit.

Pokud jde o diskurzní ukazatele, autorka si neklade za cíl poskytnout kompletní seznam jejich funkcí, ale spíše se soustřeďuje na funkce, které jsou pojednávány v procesu interakce a které jsou výsledkem souhry mnoha faktorů ovlivňujících celkový charakter dané situace.

Preciznost, jasnost a zřetelnost formulace problému:

Cílem monografie je ukázat, jak využít výsledky týkající se komunikačně regulativních prostředků v běžné komunikaci nerodilých mluvčích angličtiny a jak je naučit používat zkoumané jevy a strategie adekvátně s ohledem na danou komunikační situaci. V souvislosti s pedagogickou perspektivou práce jsou zřetelně stanoveny dva cíle: 1. poskytnout přehled teoretických zjištění týkajících se zkoumaných jevů a definovat teoretický rámec pro procesování autentických jazykových dat, a 2. ověřit pracovní hypotézy v aplikační části studie. Jak vyplývá se závěrů práce, výše uvedené cíle se autorce podařilo splnit.

Metodologická a formální kritéria

Adekvátnost zvolené metody a úroveň zpracování

Výzkum komplimentů obsažený v první kapitole práce je založen na třech různých dotaznících. První, předběžný dotazník pracuje s autentickými odpověďmi získanými formou psaného úkolu. Druhý je vytvořen na základě poznatků z předběžného dotazníku, kdy si autorka vytypovala osm nejběžnějších situací, při kterých se skládají komplimenty. K těm respondenti doplňovali předpokládané verbální reakce. Tyto dva dotazníky vedené v češtině

administrovala sama autorka. Třetí dotazníkové šetření vedené v angličtině a zaměřené na komunikační strategie vedla autorčina kolegyně z FF UP. V obou kapitolách práce byla použita jazyková data získaná z Britského a Českého národního korpusu (*British National Corpus* a *Czech National Corpus*). Ta byla doplněna manuálně nashromážděnými ukázkami mluvených a psaných textů. Je však otázkou, zda data použitá pro porovnání obou jazyků, jsou vhodná pro získání srovnatelných výsledků, protože se podle mého názoru porovnávaly např. komplimenty v češtině a v angličtině získané za poněkud jiných okolností. Podobně je tomu i při analýze diskurzních ukazatelů, kde byla použita data z beletristických, nikoli autentických mluvených textů. Do diskuse proto navrhuji, aby autorka vysvětlila, zda při náhodném výběru výskytů sledovaných ukazatelů hodnotila data z řeči vypravěče nebo z řeči postav a zda by získané výsledky nebyly názornější a adekvátnější, kdyby výzkum pracoval s normalizovanými frekvencemi.

Je však třeba zmínit, že si autorka plně uvědomuje jistá omezení srovnatelnosti údajů získaných dotazníkovým šetřením, a proto ve svých závěrech nabízí pouze předběžné odpovědi na své výzkumné otázky, které se týkají formálních a sémantických vlastností komplimentů, typických syntaktických vzorců, které používají čeští mluvčí při skládání komplimentů, typických objektů skládání poklon a typických reakcí na komplimenty.

Naplnění formálních (jazykových, citačních aj.) požadavků

Po jazykové stránce je habilitační práce Silvie Válkové na velmi dobré úrovni. K formální stránce mám jen drobné připomínky, které nijak nesnižují kvalitu posuzované práce. Doporučuji, aby pro potřeby případného publikování autorka zvážila, zda v zájmu větší přehlednosti by nebylo vhodnější v textu používat méně zvýrazňujících prostředků (např. nekombinovat psaní jmen a některých názvů velkými písmeny a současně některé jevy v textu zesilovat) a více rozčlenit práci pomocí číslování oddílů jednotlivých kapitol a podkapitol.

Závěr

Domnívám se, že s ohledem na navržený pojmový rámec a detailní analýzu komplimentů a vybraných diskurzních ukazatelů z mezikulturní a pedagogické perspektivy je posuzovaná monografie velmi přínosná a zaslouží si pozornost z řad badatelů z oblasti diskurzní analýzy i pragmatiky. Jsem přesvědčena, že výsledky analýzy doložené příklady z obou srovnávaných jazyků a doplněné komentářem ocení také translatologové a studenti oboru anglistiky. Oceňuji, že autorka v závěru práce navrhuje možné směry dalšího výzkumu jak pro teoretický, tak pro edukační přístup ke komplimentům a diskurzním ukazatelům.

Pokud jde o celkové hodnocení, je třeba konstatovat, že habilitační práce Dr. Silvie Válkové *Regulating Discourse: Compliments and Discourse Signposts (English-Czech Interface)* (2017) splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v oboru lingvistika konkrétních jazyků, a to po stránce obsahové, jazykové i formální. Práce založená na zasvěcené argumentaci a podložená výsledky z výzkumu autentického jazykového materiálu a údaji z dotazníkového šetření nepochybně významně přispívá ke kontrastivnímu studiu jazyků, a proto ji doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném zvládnutí navrhuji, aby byl Mgr. Silvii Válkové, Ph.D., udělen titul

docentka

v oboru lingvistika konkrétních jazyků (germánské jazyky).

V Brně dne 26.3.2018

doc. PhDr. Renata Povolná, Ph.D.
Katedra anglického jazyka a literatury
Pedagogická fakulta MU